

1. 1542 m. gegužės mėn. 19 d. LDK didžiojo kunigaikščio Žygimanto Senojo raštas prieš Abraomą Kulvietį ir kitus protestantus

Žygimantas... Šiuo mūsų raštu skelbiame visiems, kuriems reikia tai žinoti, kad gerbiamasis Kristuje tėvas ponas Vilniaus vyskupas Povilas sužinojo, jog kažkoks lietuvis Abraomas iš Kulvos, mūsų pavaldinys, ir pats nuo šventosios Romos katalikų bažnyčios vienybės atsiskiria ir kitus, kiek tik galėdamas, traukia naujais mokslais į savo klaidą... nutarė kuo didžiausiu rūpinimusi ir uolumu ištirti Abraomo gyvenimą, papročius, mokslą, ir ištyrė, ir iš tam tikrų ir vertų pasitikėjimo prisiekusių žmonių liudijimo sužinojo, kad jis atvirai tiek žodžiais, tiek darbais išpažįsta svetimą mokslą, Romos katalikų bažnyčios pasmerkta; jis netgi stengiasi, kad su juo kartu ir visi kiti žmonės didžiojoje kunigaikštystėje jo bedieviškam įsitikinimui nusilenktų. Jis taip pat sužinojo, kad šis išlėjęs baisiais keiksmiais puola senosios šventos katalikų bažnyčios įstatymus, pasninkus, mišias, eucharistijos priėmimą ir jos šventą vartojimą, visas bažnytines apeigas, kunigų šventimus, šventoves, iškilmes ir net katalikiškos administracijos vyresnybę, ir daug neatsargių žmonių ir nesuvokiančių žmonių yra suvedžiojęs... Mes, gavę tuos aiškius ir akivaizdžius liudijimus, kuriuos ponas vyskupas buvo surinkęs, labai sunkiai ir skaudžiai pergyvenome, jog mūsų kraštuose drįsta viešai pasirodyti mūsų žmogus, kad niekintų senosios katalikų bažnyčios apeigas... Taigi tokia yra mūsų valia, – ir tegul žino visi mūsų žmonės, jog yra tokia, jog ji yra nepajudinama, – kad ponas vyskupas, vadovaudamasis teisėmis ir kanonais, šį Abraomą ir jo visus bendrus nubaustų pagal savo pareigas ir galią. Šiam dalykui skubiau ir tinkamiau atlikti mes teikiame ir mūsų pasaulietinės valdžios pagalbą, kad pasaulietinių teismų tarnų, paprastai vadinamų dzieczkie (vykdytojai), būtų priverstas ir jėga atvestas stoti prieš poną vyskupą, jeigu, mūsų arba pono vyskupo šaukimu pašauktas, jis nenorės stoti prieš dvasinį teismą, kuriam tiesiog priklauso spręsti bylas, liečiančias ereziją. Ten, kada jis stos ir kada bus įrodyta jo kaltė, turi būti nubaustas kanonuose nurodytomis bausmėmis už tą ereziją, kuria jis yra kaltinamas, ir turi prisiimti dvasinių įstatymų bausmę. Jeigu jis šių teismų tarnų, vykdytojų, nebūtų surastas arba jeigu jo nebūtų galima atvesti į teismą dėl to, kad jis būtų

pasislėpęs, norime, kad jis būtų išstremtas iš visų mūsų valdomų kraštų, taigi ir pagal tą aukščiau nurodytą sąlygą šiuo raštu išstremiame ir nutariame konfiskuoti visą jo turtą, kokį tik jis turi, kilnojamąjį ir nekilnojamąjį, – dalis jo turės atitekti mūsų išdui, dalis ponui vyskupui, dalis bažnyčiai prie Vilniaus pilies sutinkamai su visų kanonų nustatymu, kad šio maištingo žmogaus baudmės kiti būtų atgrasinti nuo tokios rūšies vaidingų mokslų, kurie, kaip matome, labiausiai klestinčias krikščioniškas valstybes išjudina iš pamatų... O toliau, kad nieko panašaus čia Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, mums nesant, kada nors neįvyktų... norime ir pavadame, kad gerbiamajam Kristuje tėvui ponui Vilniaus vyskupui sutinkamai su ankstesniu mūsų raštu, kurį šiuo raštu patvirtiname, būtų duota galia tardyti ir bausti visus eretikus sutinkamai su kanonais. Be to, ne tik jam vienam duodame šią galią, bet ją suteikiame ir visiems ponams vyskupams, esantiems Lietuvos didžiojoje kunigaikštystėje, kad ir jie panašiai savo vyskupystėse ir diecezijose visus įtartinus eretizija galėtų patys šaukti pas save ir per teismų tarnus, jeigu jie nenorėtų prisistatyti, mūsų pasaulietinės valdžios galia atvesti juos tam, kad būtų nubausti pagal įstatymus ir kanonus. O visiems seniūnams ir jų vietininkams, taip pat kitiems mūsų pasauliečiams pareigūnams, kokio jie bebūtų laipsnio, pavadame, kad kada tik jie bus paprašyti ponų vyskupų arba jų pareigūnų kaltintojų persekioti eretikus ir juos suimti savo pasaulietiška galia, jiems padėtų patarimu ir visa savo valdžia. Šią savo valią pareiškiame šiuo raštu; jeigu kas išdrįstų jai priešintis, tą, kaip mūsų įsakymų laužytoją ir niekintoją, laikysime maištininku ir savo nuožiūra nubausime... Duota Vilniuje penktadienį rytojaus dieną po įžengimo viešpaties į dangų šventės, 1542 viešpaties metais.

Lietuvos TSR istorijos šaltiniai, t. 1, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1955, p. 165–166.

2. Iš Abraomo Kulviečio atviro laiško Bonai 1543 m. (vadinamojo tikėjimo išpažinimo):

Tačiau, kad Jūsų Šviesiausioji Didenybė galėtų spręsti apie mano tikėjimą daugiau iš mano paties rašto negu iš jų šmeižtų, maniau būsiant pravartu pridėti savo tikėjimo išpažinimą. Todėl pirmiausia prisiekiu slėpiningąja ir nedaloma Švenčiausiąja Trejybe, kad

tiesą sakysiu. [...] Visų pirma, tikiu visomis tikėjimo tiesomis, kurios yra Apaštaly tikėjimo išpažinime. Taip pat tikiu, kad sakramentai yra įsteigti Evangelijoje ir kad jais Dievo įsakymu visi turi naudotis. Tikiu ir tuo, kad Evangelijos skelbimas, sakramentų teikimas, Bažnyčios raktai pirmiausiai priklauso Dievo tarnams, arba kunigams. Dėl šitų straipsnių su priešais sutinku. Su tolesniais straipsniais nesutinku. Pirma. Tikiu, kad esame išganomi vien Dievo gailėstingumu, Kristaus kančios dėka, dovanai, be jokių mūsų nuopelnų. Reikia daryti gerus darbus, bet nereikia jais pasikliauti, nes jie yra menki ir negryni, kaip Izaijas sako: „suteršti skudurai“. O nuodėmių be galo daug. Septynis kartus per dieną parpuola teisusis. Kiekvieną dieną šventoji Bažnyčia meldžiasi: atleisk mūsų kaltes. Ribotas dalykas neproporcingas beribiam. Pirmasis tėvas Adomas už vienui vieną nuodėmę negalėjo atsisteisti, nei visi angelai, nei pagaliau visas pasaulis. Kristaus kančia atpirko. Antras straipsnis, dėl kurio mano priešininkai nesutinka su manimi. Aš manau, kad Švenčiausiąjį Eucharistijos Sakramentą pasauliečiams reikia teikti dviem pavidalais, kaip Kristus įsteigė ir kaip buvo daroma apaštaly bei senosios Bažnyčios. Sakramento teikimas antruoju pavidalu ne taip jau seniai yra uždraustas. Trečias straipsnis. Aš tvirtinu, kad kunigams, kurie negali susilaikyti, reikia vesti. Jokios vertės neturi jų argumentas, kad santuoka suteršianti šventąjį luomą. Jeigu santuoka yra Dievo įsteigta, ji negali suteršti šventojo luomo. Pranašai, šventieji Tėvai, Cheremonas, Spiridonas ir kiti buvo vedę. Tai patvirtina senieji kanonai. Ketvirtas straipsnis. Tvirtinu, kad bažnytinis turtas bažnyčių rektorių gėdingai eikvojamas, užrūstinant Dievą ir darant didžiulį nuostolių valstybei. Turtai bažnyčioms tam yra dovanoti, kad visų pirma iš jų santūriai ir taupiai gyventų Bažnyčios tarnai, paskui, kad būtų padedama beturčiams mokiniams, pagaliau, kad, reikalui esant, būtų teikiama pagalba valstybei. Kad iš tikrųjų taip yra, galėčiau akivaizdžiai įrodyti, jeigu būtų leista. Dėl šių keturių straipsnių buvo diskutuota tiek daugelyje ankstesnių Bažnyčios susirinkimų, tiek ir paskutiniajame, dalyvaujant Jo Imperatoriškajai Didenybei ir Imperijos luomams, taip pat popiežiaus legatui, ir buvo prieita prie beveik tokios pat nuomonės. Jeigu ir aš tokio garbingo susirinkimo nurodymo laikausi, tai negali būti laikoma nusikaltimu. Apie Švenčiausiąją Mergelę Mariją taip galvoju: ji yra nekalčiausioji ir švenčiausioji Mergelė, Dievo motina, kuriai nė viena šventųjų mergelių ar moterų negali prilygti. Mano nuomone, šventuosius reikia gerbti ir jų gyvenimą, papročius šlovinti viešai Bažnyčioje, tačiau maldauti ir garbinti reikia tik vieną Dievą, remiantis

žodžiais: „Neturėsi kitų dievų, tik tai mane“ ir „Savo garbės neperleidžiu kitiems“. Į priešų šauksmus, kad tokiais klausimais diskutuoti nepriklauso mano kompetencijai, atsakau: per krikštą išpažinau, kad esu Dievo tarnas ir jo Bažnyčios narys. O kada gavau daktaro laipsnį, man buvo suteikta teisė aiškinti, diskutuoti, mokyti Šventojo Rašto. Taigi teisėtai elgiuosi, jeigu ginu Viešpaties ir savo Kūrėjo mokslą.

Aušra Martišiūtė-Linartienė (sud.), *Literatūra 11 klasei. Chrestomatija, 1 dalis: Renesansas, Barokas, Apšvieta*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011, p. 41–43.